

Kouwe Drukte

jaargang 9 - nummer 22 - januari 2005

uitgave van

verzameling
De Doolster

ISSN 1572-4476

Inhoud

Omslagillustraties	5
Het gele boekje	6
In memoriam	7
Van de bestuurstafel.....	8
De geschiedenis van de skeeler 5: een reactie.....	9
Wie het weet mag het zeggen: de oplossing	10
Expositie schaatsen Ed Braakman	10
IJsspelen 1	11
Moderne tegels met winterlandschappen (19).....	14
Siteseeing.....	16
Rectificatie De trommel 9	18
Stempelkaart (31)	18
Een echte Donoghueschaats.....	19
Vitrine	20
Schaatsenslijper.....	22
NS en schaatsen.....	24
Blondin- en Kennedyschaatsen	25
Schaatsbibliotheek: 1. boeken over schaatsen	29
“Gevaarlijke” ijsscènes op Engelse potdeksels en Nederlands bordjes	33
Boek en zopie	34
Broeresloot.....	37
Herinneringen aan mijn eerste schaatsjaren: een aanvulling	38

Medewerkers

Hedman Bijlsma, Ed Braakman, Anrie Broere, Alex Kampinga, Matthy van Klaveren, Toon Kolenberg, Wim Molenveld, Minne Iedes Nieuwhof, Bart van de Peppel, Huub Snoep, Tom Streng, Nol Terwindt, Sybolt Woudenberg, Marianne van Zuijlen

Omslagillustraties

Alweer aandacht voor Groninger schaatsen zullen sommige lezers misschien denken. Maar dit is puur toeval. Het toeval bestond uit het feit dat er in Didam een tekenleraar woont die Ernens heet. Toen ik in het boek van Wiebe Blauw zat te grasduinen en bij de Groninger schaatsenmakers was aangekomen viel deze naam mij dan ook op. Ik vroeg Koos Ernens, die ik van het schaatsen kende, of hij wist dat één van zijn voorvaders schaatsenmaker was geweest. Dat wist hij niet, maar het interesseerde hem bijzonder. Hij had ook nog een boek met daarin de hele stamboom van de familie Ernens. Daar stonden keurig de twee namen in die ook in Van glis tot klapschaats staan.

Aanvullend nieuws stond er niet in het familieboek, of het moest zijn dat Coenraadus Ernens, één van de twee schaatsenmakers, *1 El, 7 Pm en 8 Dm lang was, blauwe ogen, bruin haar en een ovaal gezicht* had. Niet bepaald wereldschokkend nieuws.

Wat wel een leuke bijkomstigheid was dat er een bidprentje in stond van Johannes Hermanus Becker, omdat de zoon van deze smid getrouwd was met Johanna Albertine Ernens. (zie Groninger schaatsenmakers nr. 7)

Zij is hoogstwaarschijnlijk geen familie van de schaatsenmakers Ernens, want zij was de dochter van Albertus Arnoldus Ernens. Of Johannes Hermanus Becker ook schaatsen gemaakt heeft heb ik niet kunnen achterhalen. Dat hij een werkzaam leven gehad

heeft blijkt uit de tekst van dit bidprentje: *werkzaam en met zorg heeft hij zijn dagen doorgebracht en zijn brood niet in ledigheid gegeten.*

Koos Ernens was ondertussen zo enthousiast geworden over deze schaatsenmakers dat hij een paar Groninger schaatsen van mij te leen vroeg om ze in een schilderij te verwerken. Het resultaat ziet u aan de voorzijde en ik weet niet hoe het u vergaat. Zelf vind ik het een sfeervol schilderij en doet denken aan de schilderijen van Jopie Huisman.

Op de achterzijde van het omslag staan twee afbeeldingen van het spel van de slingerslede. De één is afkomstig uit J. ter Gouw, *De volksvermaken* (Haarlem: Bohn, 1871) en geeft een slingerslede weer van een kermis op de Theems in 1683. De tekening uit 1930 laat zien hoe dit ijsspel in het Limburgse Maasbracht werd gespeeld (J. Linssen, *De Kapelmuren spreken... Maasbracht: Linssen, 2001*). Zullen wij ooit deze spelletjes nog eens met onze (klein) kinderen kunnen doen? Laat ons hopen.

De tekst van deze omslagillustraties is wat lang uitgevallen, omdat het een kleine aanvulling is op eerdere artikelen over de Groninger schaatsenmakers in Kouwe Drukke.

Anrie Broere

Het gele boekje

Het gele boekje ligt diep weggedrukt in een enigszins stoffige hoek van mijn welgevulde boekenkast. Slechts door de kleur valt het op, toch is 'Schaatsseizoen '72-'73 deel 1' één van de waardevolste schaatsboeken uit mijn verzameling. Het boekje, mij indertijd toegestuurd vanuit Leusden-centrum, is het eerste schaatsboek dat ik in mijn bezit kreeg. Veel later volgde nog het tweede en roodgekleurde damesdeeltje, maar dat boekje is voor mij slechts een deel uit een inmiddels lange reeks.

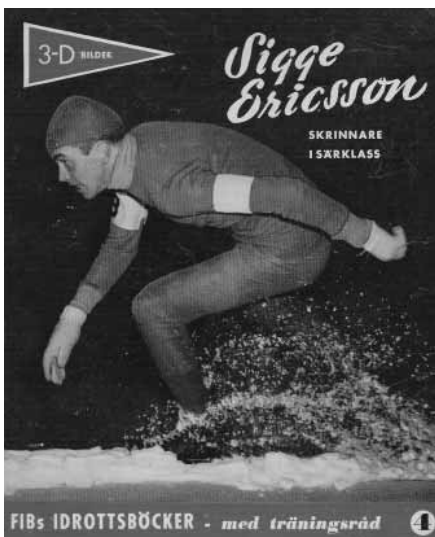
Honderden schaatsboeken, in velerlei kleuren en maten, sieren nu mijn boekenrekken. Nog steeds kan ik verheugd zijn over mijn nieuwe aanwinsten. Zo ontving ik onlangs per post 'Sigge Ericsson skinnare i särklass', een Zweeds boekje uit de vijftiger jaren met twee fraaie 3-D foto's op de kar-

tonnen kافت. De biografie ligt, compleet met het bijbehorende paarsrode brillettje, op het stapeltje nieuwe aanwinsten.

Van boekenfreaks, zoals ik, verschijnen er steeds meer op de Poolsterledenlijst. We komen ze tegen op de Deventer boekenmarkt of tijdens de jaarlijkse verzameldag in Lelystad. Sommigen leiden een anoniem verzamelleven en zijn slechts verbonden met de Poolster middels het lezen van Kouwe Drukте. We bedienen ze met de rubrieken Boek en zopie en tot voor kort Het krabbelbaantje.

Van oudsher is de Poolster een club van schaatsverzamelaars. Bij één der eerste bijeenkomsten in het begin van de jaren zeventig voelde boekenman Hedman Bijlsma zich een vreemde eend in de bijt temidden van de verzamelaars van doorlopers en korthalzen. Ook ik had die ervaring ooit in het Zuid-Hollandse Kamerik. Het boek is echter duidelijk in opmars binnen de Poolstergelederen.

Binnen de redactie praten we met regelmaat over de positie van de schaats en het boek in Kouwe Drukте. Eén der redactieleden liet zich het afgelopen jaar zelfs een percentage ontvallen van de ruimte die het voorwerp schaats (en andere winterse objecten) in Kouwe Drukте toebedeeld zou behoren te krijgen, zo'n 75 %. Deze norm ging al snel een eigen leven leiden, zelfs in het vorig Redactioneel werd de norm vermeld. Tijdens de laatste ledenbijeenkomst, velen waren toen al huiswaarts gekeerd, werd al snel duidelijk dat ook de verzame-

laars van het boek hun plaats opeisen in Kouwe Drukke. De mannen van het boek reageerden 'met flitsende ijzers' op de tijdens de vergadering terloops genoemde norm. Voor hen is Hylkema's IJssport uit 1887 gelijk aan een Linschoter krulschaats uit de negentiende eeuw en zij praten met dezelfde bevoegenheid over hun nieuwe aanwinsten.

Het lijkt er overigens op dat onze verzamelingen steeds meer naar elkaar toeschuiven. Zo maakte Niko Mulder een (overigens niet totale) switch van boeken-en prenten-collectie tot verzamelaar van schaatsen. Een switch die binnen afzienbare tijd zal leiden tot de presentatie van een standaardwerk over de Scandinavische schaats. Schaatsverzamelaars als Anrie Broere, Wiebe Blauw en René Diekstra gingen Mulder overigens al voor met de presentatie van een boek. Dit tot grote vreugde van

In memoriam

Het telefoontje van Bart van de Peppel dat Boxman - met 92 jaar het oudste Poolsterlid - was overleden, kwam toch nog onverwacht. De dag na dit bericht was mijn vaste schaatsochtend in Deventer en wat is er dan een betere plek om je gedachten uit te laten gaan naar deze markante en soms wat eigenzinnige persoonlijkheid?

Boxman was niet alleen ons oudste lid in jaren, maar ook één van de leden van het eerste uur. Vooral in de eerste jaren was hij prominent aanwezig. Hij kwam altijd met iets bijzonders voor de dag. Hij was nog een echte verzamelaar die op de fiets de rom-

de boekenverzamelaars. 'Schaatsen en schaatsenmakers', 'Van glis tot klapschaats' en 'Op bevroren water' zijn 'Juweltjes' op iedere boekenplank. En op mijn boekenrekken prijken inmiddels tientallen schaatsmodellen, ik ben er maar wat trots op!

Binnen onze verzamelkring inspireren en stimuleren we elkaar, dat mag duidelijk zijn. Sommige begunstigers kiezen ervoor om thematisch te verzamelen, anderen nemen verzamelgebieden van elkaar over. En nog steeds worden nieuwe verzamelobjecten ontdekt. Zeer illustratief daarvoor is de groeiende aandacht voor het kinderboek met de schaatscover. Kouwe Drukke moet plaats bieden aan al die verschillende verzamelgebieden. Daarbij passen geen harde (75 %-) normen!

Tom Streng

melmarkten afreed in de regio van zijn geliefde Rotterdam. Hij is tot op hoge leeftijd sportief actief gebleven en legde zomers indrukwekkende afstanden af op de fiets en 's winters, als er ijs was, op de schaats. Hij heeft dan ook veel schaatstochten gereden, waaronder de bekende Pijpentocht naar Gouda, waar hij ook nog over heeft geschreven.

Hij was een harde werker en heeft altijd lange dagen gemaakt op de tuinderij. Op al deze activiteiten was hij trots, zonder er over op te scheppen. Opmerkelijk was ook dat hij altijd zijn afspraken nakwam. Zo kan ik me nog

herinneren dat hij enkele jaren geleden bij een opening van een tentoonstelling in Krimpen a/d IJssel op de fiets daar naar toe kwam. Na de opening gaf hij mij een mooi verhaal met foto van zijn herinneringen aan de mobilisatiewinter van 1940, waar ik hem om gevraagd had. Zijn handschrift was net zo als hij zelf was: robuust en vol met onderstrepingen van woorden die hij belangrijk vond. Iedereen die nog wat herinneringen over hem wil ophalen moet het mooie interview nog maar eens nalezen dat Wiebe Blauw met hem heeft gehad.

Jammer is dat hij het laatste jaar veel gesukeld heeft met zijn gezondheid. Hij is ongelukkig gevallen en heeft daar toch wel iets van een hersentrauma aan over gehouden. Goede en slechte momenten wisselden elkaar af. Ook zijn geheugen was minder

geworden, maar bij het laatste telefoongesprek dat ik met hem had was hij heel blij te merken dat we hem nog niet vergeten waren.

In de loop der jaren heeft Boxman een prachtige collectie opgebouwd en waar hij veel plezier aan beleefde. Hij had regelmatig tentoonstellingen in het Rotterdamse. Deze collectie is niet uit elkaar gevallen, maar ruim een jaar geleden naar zijn dochter in Amerika gegaan, die er vast en zeker, net als haar vader, goede dingen mee gaat doen.

Zijn vrouw blijft achter in een grote leegte, want in haar leven nam Boxman zoals hij was een grote plaats in. Ook zullen wij de kerstkaarten, vaak gemaakt van foto's uit zijn collectie, missen.

Annie Broere

Van de bestuurstafel

Een open structuur

Tijdens onze jaarvergadering op de eerste zaterdag van oktober, al jaren traditioneel in Lelystad, hebben we afscheid genomen van twee vaste waarden in het bestuur: Wiebe Blauw en Bart van de Peppel. Beiden hebben in de achterliggende jaren bergen werk verzet om De Poolster te maken tot wat het nu is, namelijk een gezonde club van 'schaatscollectieurs'. Hoewel we Wiebe en Bart op de jaarvergadering uitgebreid in het zonnetje hebben gezet, wil ik de beide heren op deze plaats nogmaals bedanken voor hun inzet en de plezierige samenwerking. Het afscheid van Wiebe Blauw en Bart van

de Peppel hield automatisch in dat er moest worden gezocht naar vers bloed. De oproep daartoe leverde slechts één reactie op, zodat Matthy van Klaveren en ondergetekende de boer op moesten. Vooral omdat we het bestuur met één lid wilden uitbreiden en dus drie nieuwe bestuursleden nodig hadden. Gezien de overbelasting van het bestuurslid dat tevens in de redactie van Kouwe Drukke zit, leek het ons namelijk wenselijk om de KD-afgevaardigde in het bestuur voortaan alleen te belasten met redactiewerkzaamheden. Annie Broere bleek al snel bereid die taak op zich te nemen. De overige twee plaatsen in het bestuur konden worden ingevuld met Edith

Wassenaar en Robert Koorneef. Twee betrekkelijk nieuwe leden van De Poolster. Maar omdat de vergrijzing in onze club van verzamelaars helaas toeslaat, kan het nooit kwaad om de 'jeugd' een kans te geven mede het beleid te bepalen richting 2025. Met de nieuwe bestuursploeg gingen we blanco de verdeling van de functies in: Robert Koorneef neemt het secretariaat ter hand, Edith Wassenaar waakt over onze centjes, Anrie Broere heeft de kwaliteitszettel vanuit de redactie, en omdat Matthy van Klaveren het tijd vond worden om na zeven jaar de voorzittershamer te hebben gehanteerd een tijdje in de luwte te besturen, is ondergetekende voorzitter en gaat Matthy zich vooral met de diverse commissiewerkzaamheden bemoeien. Matthy ontzettend bedankt voor je enorme inzet in de achterliggende jaren. Je hebt van De Poolster weer een levendige club gemaakt. Toch moet mij op deze plaats ook van 't hart dat ik helaas merk dat een aantal leden nog steeds moppert over het feit dat De Poolster in 2002 een stichting is geworden. Terwijl dat een democratisch besluit is geweest. Mopperen op zich is niet erg,

maar doe het bij degenen die daar voor zijn: bij de bestuursleden en niet in de wandelgangen. Bovendien: De Poolster mag dan sinds twee jaar een stichting zijn; we hanteren als bestuur een zeer 'open' structuur. Dus wat dat betreft is er in vergelijking met de oude situatie eigenlijk alleen op papier iets veranderd.

Ook merk ik nog steeds dat de veilingen en de totstandkoming van Kouwe Drukte vragen oproepen. Ook die wrevel belandt in mijn ogen niet altijd op de goede plaats: bij het bestuur. Ik wil benadrukken dat we een club zijn van verzamelaars, bestuurd door verzamelaars.

Ik zit samen met Matthy, Robert, Edith en Anrie in het bestuur. Met ons vijven zullen we een stukje beleid moeten uitstippelen en zo nu en dan knopen moeten doorhakken, dan wel beslissingen moeten nemen. Maar dat willen we wel samen met jullie doen. Kritisch daarbij zijn mag en moet, maar speel het wel fair en niet via de wandelgangen of op de man.

Huub Snoep, voorzitter

De geschiedenis van de skeeler (5): een reactie

De redactie ontving van Wim Molenveld een aardige reactie op het artikel

De Geschiedenis van de skeeler 5 die wij u niet willen onthouden.

Bij het doorlezen van het artikel, dat voor mij ook veel nieuwigheden bevat, wil ik enkele aanvullingen maken, omdat ik de introductie van deze skeelers nog heb meegemaakt.

Het was de fabriek Gemavo uit Eibergen en niet Gemevo wat waarschijnlijk per

ongeluk zo vermeld is in dit artikel.

Tevens komen bij mij beelden naar boven van een presentatie op een podium of toneel met een presentator en een aantal schaatsprominenten die op dat podium probeerden rond te rijden. Ik moet dit vrijwel zeker op de TV gezien hebben in een

nieuws- of sportprogramma. Aangezien wij ook toen al sportartikelen verkochten hadden wij interesse en namen contact op.

De verkoop van deze skeelers, die in twee modellen werden aangeboden, ging per pakket van zo'n vijftig paar. Wij vonden dat toen een te grote hoeveelheid en hebben ze niet ingekocht.

Twee collega winkeliers in Hengelo koch-

Wie het weet mag het zeggen: de oplossing

Van Alex Kampinga ontvingen wij een leuk stukje met reacties naar aanleiding van zijn oproep in Kouwe Drukke 21. De redactie hoopt trouwens ooit nog eens informatie te ontvangen over de Wed. B. Ranke.

In Kouwe Drukke van oktober 2004 plaats- te ik een oproep onder de titel *Wie het weet mag het zeggen*. Hierop is een aantal reacties gekomen, o.a. van Teun Wanink. Hij vertelde mij dat hij juist in gesprek was geweest met een familielid die hem had verteld dat de Wed. Ranke inderdaad schaatsen kocht bij de heer J.J.C. van Thiel. De persoon waarmee Teun Wanink contact had gehad was zeer geïnteresseerd naar de uitvoering van de schaatsen met het stempel van de Wed. Ranke, daar hij niet op de hoogte was van het voornoemde stempel. Ik zal dan ook een aantal foto's naar dit familielid sturen. *Dezelfde dag bel-*

Expositie schaatsen Ed Braakman

Vanaf 11 december 2004 tot medio februari 2005 wordt in het museum van de Stichting Yeb Hettinga te Firdgum een kleine schaatsexpositie gehouden met schaatsen uit de privécollectie van Ed Braakman uit Drachten.

Op de expositie is een selectie van Friese en Hollandse schaatsen te zien, en met

ten ze wel en toen ik zo'n vijftig jaar na dato vroeg of ze nog wat reclamemateriaal of skeelers hadden van Gemavo, zei de ene dat hij er nog buikpijn van had, want de hoeveelheid was te groot en vooral het goedkope model was een flop.

Wim Molenveld

de Wim Molenveld mij met hetzelfde verhaal. Ook Matthy van Klaveren had contact met een familielid die het verhaal van Teun bevestigde. Matthy heb ik weer doorverwezen naar Teun Wanink, misschien hetzelfde familielid of een andere tak van de Wed. Ranke. Ik ben de voornoemde verzamelaars die Kouwe Drukke lezen erkentelijk voor hun reacties. (Ik heb dus 2 paar schaatsen gemaakt door Van Thiel, één met zijn eigen stempel J.J.C. van Thiel en één met het stempel Wed. B. Ranke!)

A.A.D. Kampinga

een aantal Scandinavische, Amerikaanse, Duitse en Engelse schaatsen wordt een internationaal uitstapje gemaakt.

Het geheel krijgt een nostalgisch tintje door een verkoopexpositie van originele aquarellen uit de schaatsboeken van de auteur en schilder René Diekstra.

In het museum zijn ook oude gebruiksvoorwerpen en archeologische vondsten uit de regio te bewonderen.

Het museum aan de Camstrawei 18 te Firdgum – boven Franeker – is geopend op zaterdag en zondag van 14.00 tot 17.00 uur.

IJsspelen 1

“Spel en vermaak zijn onmisbaar voor den mensch; dit is eene onomstootbare waarheid. Ja, wijsgeeren en dichters hebben er steeds een bewijs in gezien van de voortreffelijkheid van den mensch, dat hij ontelbare vermaken kan genieten die boven het bereik der dieren liggen.” (Ter Gouw, 95)

Als inleiding op een aantal artikelen met een beschrijving van verschillende spelen en vermakelijkheden op het ijs wil ik in een – kort – algemener kader de begrippen spel/vermaak en sport aan de orde stellen.

Spel

Sport-achtige vermaken zijn van alle tijden en plaatsen. Veel van deze spelen waren verbonden met het aanleren van essentiële vaardigheden voor jacht, transport en oorlog, zoals o.m. schaatsen.

Het kenmerk van spel is dat de regels niet op schrift zijn gesteld, maar mondeling en door het voorbeeld van de ouderen worden overgeleverd. De regels zijn ook nauwelijks uitgewerkt. Tijdsduur en aantal spelers wisselen per keer, en van een scheidsrechter is geen sprake. Van plaats tot plaats komen daardoor globaal overeenkomstige vermaken in verschillende varianten voor, met deelnemers die vrijwel uitsluitend uit de lokale omgeving afkomstig zijn. Wedstrijden worden slechts incidenteel gehouden of zijn onderdeel van traditionele festiviteiten.

Ondanks de sterke verbreiding van georga-

Op andere tijden alleen op afspraak (0518-481038/0518-481356).

niseerde sporten eind 19e, begin 20e eeuw bleven op het platteland de traditionele vormen van samenwerking en vermaak langer voortbestaan dan in de steden. Spelen als beugelen, kaatsen, klootschieten, kolven en kegelen die geen ontwikkeling doormaakten van lokale varianten naar internationale standaardisatie, zijn daarvan een voorbeeld. Inmiddels zijn vrijwel alle volksvermaken, waaronder bijvoorbeeld het kortebaanschaatsen, gereduceerd tot marginale sporten.

Ter Gouw beschrijft in *De Volksvermaken* spelen en vermaken vanaf de Germaanse

tijd tot rond 1870 (De Volksvermaken verscheen in 1871). Waar hij zijn kennis van doen heeft blijft grotendeels onzichtbaar, want de bronvermelding in zijn noten is tamelijk summier. Uit de inleiding blijkt dat hij na oproepen in dagbladen en tijdschriften ook bijdragen en inlichtingen over volksvermaken "uit verschillende oorden van ons Land" heeft gekregen die hem "van zeer veel nut zijn geweest."

De houding van Ter Gouw ten aanzien van spelen en vermaken is karakteristiek voor de gedachte van de aanzienlijken en de gegoede burgerij in de 19e eeuw. Zij betrokken het volksvermaak bij hun streven naar bevordering van de welvaart en beschaving van de bevolking. Daartoe streefden zij er naar de zeden en gewoonten van de bevolking te 'beschaven', en richtten zich daarbij vooral op volksvermaken op kermissen en jaarmarkten. Op gewelddadige vermaken "die ons ijselijk wild en woest voorkomen" in vroeger eeuwen, gaat Ter Gouw maar kort in. Hij meent dat het vermaak, om nuttig te zijn, een recreatie (verfrissend voor geest en lichaam) moet zijn en de mens moet verblijden.

Net als Ter Gouw is de cultuurhistoricus Johan Huizinga van mening dat spel een zinrijke rol speelt in het leven van de mens. De mens is van nature een 'homo ludens' en spel beheerst zijn hele leven en zijn omgangsvormen vanaf de vroegste tijden over de hele wereld. Daarmee houdt de vergelijking op, want anders dan Ter Gouw staat hij negatief tegenover de grotere rol die het nuttigheidsbesef en het burgerlijk

welvaartsideaal, ook ten aanzien van spel, vanaf de 18e eeuw gaan spelen in het cultuurproces. Huizinga meent dat het een illusie is dat de industriële en technische ontwikkeling, die ook in het spel van de mens doorwerkt, de vooruitgang van de beschaving bewerkstelligen. Integendeel, want door de industriële en technische ontwikkeling neemt het ludieke element, en daarmee een factor in de gemeenschapszin, in de cultuur af. Huizinga karakteriseert spelen als onderdeel zijn van een gemeenschap waar de spelers samen in uitzondering verkeren en zich door eigen bindende regels onttrekken aan de algemene normen. In de sport is het zuivere spelelement verdwenen, het spel is ernst geworden.

Sport

De overgang van ongeorganiseerd vermaak naar een georganiseerd club- en wedstrijdwezen is alleen te begrijpen tegen de achtergrond van meer algemene maatschappelijke veranderingen in de 19e en 20e eeuw. Vanaf de tweede helft van de 19e eeuw veranderde de maatschappij door sterke industrialisering en modernisering in sterke mate. De ontwikkeling van lokaal vermaak naar op nationaal en internationaal niveau georganiseerde sport is een onderdeel van het moderniseringsproces. Engeland kreeg steeds meer macht op politiek en economisch gebied, en was tevens een voorbeeld voor het algemene moderniseringsproces. Ook wat betreft de vermaaken werd naar Engeland gekeken. De

Engelse sporten vertegenwoordigden voor de hogere standen de moderne tijd, en werden gezien als een nieuw en onderscheidend tijdverdrif dat superieur was aan de eigen vermaken. De sporten in Engeland waren minder gewelddadig, strikter gereguleerd en georganiseerd, en door middel van clubs, vrij gemakkelijk in exclusief verband te beoefenen. Door deze sporten over te nemen, of de bestaande vermaken volgens het Engelse model te sportificeren (omvormen tot sport), onderscheidden zij zich van "het volk". De gewone man hield zich nog bezig met in hun ogen ouderwetse en vaak gewelddadige volksvermaken, zoals kolven, beugelen, katknuppelen en paling-trekken.

De eerste beoefenaars van sporten waren over het algemeen afkomstig uit de hogere sociale klassen. Zij hadden de kans om door werk, studie en reizen internationale invloeden te ondergaan. De ontwikkeling van transport- en communicatiemiddelen die voor meer mensen beschikbaar waren, bevorderde bovendien de uitbreiding van nationale en internationale contacten. Uit deze contacten ontstond de behoefte om algemene regels op te stellen die nationaal en internationaal bindend waren. Geleidelijk aan gingen steeds bredere lagen van de bevolking deelnemen aan sportbeoefening.

IJsspelen

Schaatsenrijden, schaatsvermaak is in de eerste plaats een volksvermaak, een spel gebleven. Schaatsen is nooit een stedelijke

arbeiderssport geworden, maar is een sport van buiten de grote steden gebleven, voor de 'gewone' man of vrouw van het platteland. Dat schaatsen naast volksvermaak ook sport werd is het gevolg van de bemoeienis van dorpsnotabelen. Net als bij volksvermaken als de harddraverij en de zeilpartijen trokken zij in de loop van de 19e eeuw de organisatie van wedstrijden naar zich toe. In de loop der tijd werden op hoger niveau wedstrijdreglementen opgesteld om (inter)nationale wedstrijden te kunnen organiseren. Daarnaast bemoeide de goegede burgerij zich actief met de oprichting van ijsclubs die "nut en beschaving" als doel hadden. Illustratief voor de snelle sportificering is dat Ter Gouw (p. 572) het schaatsenrijden, de harddraverij en de zeilpartijen de drie grote vermaken in Holland en Friesland noemt, terwijl ze tien jaar later al "sporten" heten.

De andere spelen op het ijs, als o.a. kolven, tippelen, pikschieten, zijn in feite niet anders dan de spelen op het land. Daar op deze vormen van traditioneel vermaak nooit het model van de gevestigde sport is toegepast, zijn ook de ijsspelen vermaken met lokale en regionale varianten en regels gebleven. De "beschavers" uit de 19e eeuw vonden waarschijnlijk ook de ijsspelen niet goed genoeg voor omvorming tot sporten. De twintig pagina's die Ter Gouw besteedt aan ijs- en sneeuwvermaken bevatten opmerkelijk genoeg nauwelijks informatie over ijsspelen die nu nog gespeeld worden.

Voor de artikelen over de spelen op het ijs

moet ik dus andere bronnen aanboren!
Marianne van Zuijlen

Gebruikte literatuur:

- *Maarten van Bottenburg. Verborgene competitie. Over de uiteenlopende populariteit van sporten. Amsterdam: Bert Bakker, 1994*
- *J. ter Gouw. De volksvermaken. Haarlem: Bohn, 1871*

- *Johan Huizinga. Homo ludens. Groningen : Tjeenk Willink, 1938*
- *R. Stokvis. Strijd over sport. Organisatorische en ideologische ontwikkelingen. Deventer: Van Loghum Slaterus, 1979*
- *R. Stokvis. De sportwereld. Een sociologische inleiding. Alphen a/d Rijn [etc.]: Samson, 1989*

Moderne tegels met winterlandschappen (19)

Vroeger werden tegels handmatig gemaakt en daarna gebakken, vervolgens werden de tegels beschilderd en voor de tweede keer gebakken. Maar halverwege de 19de eeuw ging men over tot het industrieel maken van drooggeperste tegels in een tegelpers. De vakman kan op deze wijze per dag meer dan duizend tegels maken. Op de achterkant van deze perstegels vindt men meestal ribbels en soms ook een firmanaam. Deze tegels werden na het persen soms eerst niet meer gebakken, maar kunnen meteen geglaazuurd en beschilderd of bedrukt worden, waarna ze in de oven worden geplatst. Deze ontwikkeling maakte het mogelijk om een tegel tegen een veel lagere prijs te fabriceren. Deze techniek, die vooral in Engeland werd ontwikkeld, is pas aan het eind van de 19e eeuw ook door enkele Nederlandse bedrijven overgenomen. In het Nederlands Tegelmuseum in Otterlo staat een pers die in het verleden gebruikt is door het aardewerkbedrijf Westraven in Utrecht.

Dit artikel zou niet geschreven zijn als ik onlangs niet enkele perstegels met een

fraai winterlandschap kon kopen. Alvorens deze serie artikelen af te sluiten leek het mij voor de volledigheid juist hieraan nog aandacht te schenken. Op de achterkant van de eerste tegel staat "Ste Céramique Wyck Maestricht". De tegel dateert uit het begin van de 20e eeuw.

Op de voorkant staat een reproductie van een schilderij met een winterlandschap dat hier handmatig op is geschilderd. Het is een schilderij van de bekende 19e eeuwse schilder Schelfhout die veel ijs- en winter-

gezichten op zijn naam heeft staan. Het staat niet vast dat deze tegel ook op het bedrijf in Maastricht geschilderd is. Het gebeurde in die jaren, en ook vandaag aan de dag nog, dat tegelbakkerijen niet-beschilderde tegels aan ateliers verkochten die deze dan decoreerden.

De tweede tegel is een 4 mm dikke tegel met de cijfers 84 en 15 en de firmaam Mosa op de achterkant.

Het cijfer 84 zou op het jaar van vervaardiging (1984) kunnen slaan. Dus ook een tegel uit het Maastrichtse, weer de reproductie van een schilderij met een winter-scène. Mogelijk was de tegel voor de Engelse markt bestemd, getuige de tekst linksonder "Going to Market. Christmas 1849". Dit jaartal slaat natuurlijk op het jaar dat het schilderij gemaakt is en niet op de ouderdom van de tegel. Aan enkele deskundigen vroeg ik op welke wijze de tegel

beschilderd zou kunnen zijn. Ze waren het er wel over eens dat de tegel bedrukt was en niet met de hand beschilderd. Of dit met de oude transfertechniek gebeurd is staat niet helemaal vast. Hierbij drukt men een plaatje op het te versieren oppervlak, in dit geval een tegel. Deze techniek is in de 19de eeuw ontwikkeld, veel toegepast en in de plaats gekomen van het tijdrovende en daardoor kostbare schilderen met de hand. Een mogelijkheid is ook dat de afbeelding door zeefdrukken op de tegel is overgebracht. Maar wie ben ik om hierover een uitspraak te doen?

Ik besluit dit artikel met een tableautje van zes tegels elk van 10.5 x 10.5 cm, dus van een kleiner formaat dan gewoonlijk.

Het is een reproductie van een schilderij van de schilder Van de Stok uit 1874. Het tableau is van recente datum en met de hand geschilderd door de Meester tableauschilder Cees van Leeuwen. Op de achterkant is een door deze schilder ondertekend "Certificaat echtheid van handschilderwerk" geplakt.

Siteseeing

In eerdere nummers van Kouwe Drukte attendeerde Harry Karssies via deze rubriek op interessante websites. Tijdens de jaarvergadering beloofden wij het estafette-stokje van hem te zullen overnemen. Maar Harry kon het niet laten zich nog even met zijn geesteskind te bemoeien. 'Ik heb nog een prachtige site gevonden', zo meldde hij ons onlangs telefonisch. En inderdaad: hij had gelijk. Kijk eens naar

<http://beeldbankleeuwarden.nl>

Op deze site – een initiatief van het Historisch Centrum Leeuwarden – vindt u de rijke historie van de Friese hoofdstad in foto, woord en prent. Een zoekopdracht via het woord "ijsbaan" leverde prompt 112 prachtige afbeeldingen op. Je kunt ze ook nog nabestellen.

Voor de mensen die dol zijn op namen en feitjes uit de historie van het hardrijden op de schaats attenderen wij op de Amerikaanse 'Hall of Fame'. Die is te vinden op

<http://www.nationalspeedskatingmuseum.org/hof-skaters.html>

In zo'n eregalerij die bij veel sporten in de USA gebruikelijk is, worden de grootste representanten opgenomen. Je treft dus namen aan als Joseph Donoghue, Jack Shea, Kit Klein, Ken Henry, Terry McDermott, Eric Heiden, Sheila Young, Bonnie Blair en ga zo maar door.

Een interessante lokale site vonden we op **<http://www.saintjohn.nbcc.nb.ca/~speedskate/history3.html>**

Wie iets wil weten over de schaatsgeschiedenis in en rond de Canadese plaats Saint John vanaf 1890 moet vooral even kijken en klikken.

Via het toetsenbord, muis en beeldscherm is het vervolgens maar een kleine sprong naar het Verre Oosten. Daar wacht u via

<http://www.fujikyu.co.jp/skate/museum/>

een museum in Fujikyu, dat u op de hoogte brengt van het wel en wee van de leden van de plaatselijke schaatsclub. Enige kennis van het Japans is wel vereist!

Omdat we veronderstellen dat die bagage bij menigeen binnen 'De Poolster' minder ontwikkeld is, wijzen we op de mogelijkheid met behulp van

<http://world.altavista.com.tr>

de teksten te vertalen in een aantal andere talen, waaronder het Engels.

Intussen realiseren we ons dat we de verzamelaars en liefhebbers van de schaats in deze rubriek niet mogen vergeten. Hen wijzen we op de interessante site

<http://www.warmteschaats.nl/>

In de pers hadden we al eens iets gelezen over de nieuwste vondst van Jan Maarten Heideman, de Willy Wortel onder de hardrijders. Maar dat de marathonschaatsers Heideman en Ruitenberg werden geïnspireerd door niemand minder dan Hugo de Groot was nieuw voor ons. Van hem zijn de

gevleugelde woorden “warmte heerst op de bevroren wateren”. Als u het nog niet begrijpt, resteert niks anders dan snel de site te raadplegen.

Omdat we graag wat gevarieerde kost voorschotelen, is een uitstapje naar

<http://www.frilufths.se/vanerskridsko/index.html>

een verplicht nummer. U kunt er terecht voor een overzicht van de schaatstoertochten in Zweden. Bovendien zijn verslagen en foto's van eerder verreden tochten opgenomen en is informatie voorhanden over uitrusting en ijssituatie.

En als u nu denkt dat zoiets alleen in Zweden bestaat, wijzen we op

<http://www.hong.ee/lundhags/artikkel1.htm> en

<http://www.seikleja.com/talv/index.php?theme=album&lang=est>

Via die sites krijgt u een boeiend beeld van de toertochten en het toerschaatsen in Estland.

Omdat we toch in het oosten zijn aangeland, wijzen we ook even op een Russische site. In Moskou vinden in februari de wereldkampioenschappen allroundschaatsen plaats. Die worden verreden in een nieuwe overdekte hal. Kijk eens op

<http://www.rtr-sport.ru/doc.html?id=207518>

en u bent er eerder dan de deelnemers.

Een historisch overzicht van een van de

oudste ijsverenigingen ter wereld, de beroemde WEV (“Wiener Eislauf Verband”), vindt u op

http://www.wev.or.at/Frames/wir_ueber_uns.html

Weer zo'n site die boeiende geschiedkundige details prijsgeeft.

En tenslotte attenderen we deze keer op

<http://www.speedskatingstamps.tk/>.

Cor Langedijk uit Zwaag vertelt dat in de jaren tussen 1935 en 2001 bijna 420 postzegels zijn gewijd aan hardrijders. Maar er zijn natuurlijk ook andere schaatsmotieven die je op postzegels kunt vinden. We komen daar een volgende keer wel eens op terug.

Tot de volgende rondreis.

Nol Terwindt/Hedman Bijlsma

De Trommel 9: een rectificatie

In het artikel De Trommel 9, Kouwe Drukke 21, werd vermeld dat Klaas Postma een CIOS opleiding heeft genoten. Dit moet echter zijn een studie aan de Academie voor Lichamelijke Opvoeding te Groningen.

Stempelkaart (31)

Naam: A.E. (Toon) Kolenberg.
Belgradostraat 59,
7559 CM Hengelo (Ov.)
Tel.: 074-2778066
E-mail: emto4@tele2.nl

Verzamelaar sinds: 1997, lidnr. 123

Ik heb De Poolster leren kennen via: het blad 'Schaats'

Topschaats in mijn bezit: de zwierbollen van mijn vader (ben geen schaatsenverzamelaar)

Bijzonder document in je bezit: De twee ijsclubs in Vinkeveen, Voorwaarts en VIOS bouwen elk afzonderlijk hun eigen kluunsteiger en stroomkerendschot (zie bijlage)

Ander topobject in je bezit: de schaats van zoon Jeroen waar in het glij-ijzer een grote hap van 3 cm op 1/3 van voren. Op deze schaats reed hij de Elfstedentocht 1986 uit. Bij Sloten zagen ondergetekende en andere zoon Pieter Bas het euvel, maar meldden dit niet aan Jeroen. Doorschaatsen dus.

Belangstelling/specialisatie: Boeken over

Ruurd Postma was niet zijn pake, maar de broer van zijn pake (grootvader).

Bart van de Peppel

ijs - en sneeuwpret

Tip/aanbeveling voor Kouwe Drukke: mooi verzorgd blad

Bijlage: Eind tachtiger en begin negentiger jaren lukte het een aantal schaatsliefhebbers om, aanvankelijk zonder steun van de plaatselijke ijsclubs (wie betaalt dat), maar wel met financiële steun van plaatselijke ondernemers, provincie Utrecht en het Recreatieschap Vinkeveense Plassen twee kluunbruggen met stroomkerend schot te realiseren onder de provincialeweg Hilversum-Heemstede (N 201). De kluunsteiger van Voorwaarts is 55 m. lang en wordt elk najaar opgehangen onder de N 201.

De kluunsteiger van VIOS bestaat uit gekoppelde drijvende steigers van totaal 40 m. en wordt elk najaar onder de N 201 gevaren. De stroomkerende schotten worden bij vorst geplaatst. Van beide gebeurtenissen zijn verslagen gemaakt door mij.

De onderdoorvaarten in de N 201, de ringvaart van de polder Groot-Mijdrecht en de ringvaart van de Vinkeveense plassen,

Een echte Donoghueschaats

Als verzamelaar ben je steeds zoekende naar dingen die een toegevoegde waarde betekenen voor je verzameling. Heel vaak vind je niets. Maar plotseling is het er, zonder speciaal zoeken. En dat overkwam mij.

René Diekstra belde mij met de vraag of ik interesse had in een paar mooie wedstrijd-schaatsen uit de USA, die hem via een relatie werden aangeboden. Natuurlijk was ik geïnteresseerd. Via foto's maakte ik een keuze en René bestelde de schaatsen. Na een week was de bestelling bij René in huis en ging ik onderweg naar Eindhoven. Je zag meteen dat René goed had ingekocht en dat onze collecties met een paar prachtige schaatsen waren uitgebreid.

Bij inspectie van de bijgevoegde labels schrokken we een beetje, want de labels vermeldden de magische naam Donoghue. Nu was het hek van de dam, want uit de labels bleek dat de schaatsen het eigendom zijn geweest van de gebroeders Donoghue. De schaatsen zijn door ene Herb McDonald van de gebroeders Donoghue gekocht. Een neef van deze McDonald, ene Belmore Riker, heeft deze

schaatsen van zijn oom gekregen en volgens het label op een veiling in de USA aangeboden.

Op de veiling werden ze door een collector gekocht. Nu werden ze aan René aangeboden. Van de gekochte schaatsen zijn

twee paar gemaakt door W.D. Oilmer uit Newburgh, New York en een derde paar door Otto Nott uit dezelfde plaats.

Met deze schaatsen is historie geschreven, zowel wat betreft de ontwikkeling van de racerskate als die van de schaatsport

in het algemeen en deze eindigt voorlopig in ons kleine land. Mocht een verzamelaar in het bezit zijn van foto's van schaatsers uit de USA op houten schaatsen van het model Donoghue dan wordt door mij een kopie van zo'n foto zeer op prijs gesteld. Tot op

heden is slechts 1 foto bekend van een Amerikaanse wedstrijd-schaatser op houten schaatsen. Jawel een foto van J. Donoghue, misschien wel op deze schaatsen.

De moraal van dit verhaal: soms is verzamelen een kwestie van gunnen en een ander laten deelnemen in het gewin. Met hartelijke dank aan René Diekstra.

Ed Braakman

Vitrine

Engelse schaatsen uit de collectie Boxman

Zwanenschaatsen uit de collectie Boxman

NS Schaatsexpres

NS schaatsspeldjes

Forbesschaatsen
in oorspronkelijke kist
(coll. Jungbluth).
Zie ook KD 21

Schaatsenslijper

Bij het zoeken naar een afbeelding in mijn digitale archief stuitte ik op het afgebeelde plaatje met de titel "De schaatsenslijper". Een onderwerp waar nog niet over geschreven is, volgens de index van "Kouwe Drukte". Er kwamen direct een paar ideeën bij mij boven, zoals slijpblokken en bokken, hoe sleep men schaatsen, anekdotes over schaatsen slijpen uit mijn eigen familie, een leuk bonnetje uit een oude doos, ja zelfs bracht het mij naar verre landen, waar schaatsen een zeldzaamheid is. Genoeg inspiratie om twee artikelen te schrijven.

Maar laten we eerst het plaatje bestuderen dat de aanleiding was om dit artikel te schrijven. (red: Het plaatje betreft het schilderij van C. Bisschop, aanwezig in het Ned. Openlucht Museum)

Twee prachtig beschilderde arresleden met daartussen een slijpsteen vormen het decor, wat mij enigszins aan een Hindelooper kamer of werkplaats doet denken. De hoofd-

persoon, de schaatsenslijper is bezig om de rechterschaats van een knappe jongedame te slijpen. Hij doet dat boven op de draaiende (zand)steen, die we allemaal nog wel uit onze jeugd kennen. De slijpsteen wordt door zijn vrouw rondgedraaid. Het is niet goed te zien of de slijper een slijpblok gebruikt. Aan zijn houding te zien en de manier waarop hij aan het slijpen is, denk ik van niet.

De jongedame zit te wachten totdat haar schaatsen geslepen zijn. Ze heeft haar linkerschaats nog ondergebonden, of deze schaats al geslepen is of niet, we zullen het nooit te weten komen. Als mijn oog mij niet bedriegt bestaat de vloer van de werkplaats uit estrikken. Het lijkt mij niet bevorderlijk om met pas geslepen schaatsen over deze vloer naar buiten te gaan. In de deuropening staat een manspersoon op zijn dame te wachten. Maar het kan ook zijn dat hij naar binnen komt om zijn schaatsen te laten slijpen,

ik houd het op het eerste. De man heeft een stok (pikhaak) bij zich wat er op duidt, dat hij de schaatstocht met de dame wil vervolgen. Ook hij heeft zijn schaatsen niet afgebonden.

Deze schaatsenslijper heeft nog

werk genoeg.

Slijpblokken en slijpbokken

Wie regelmatig schaatst, zal ook regelmatig de ijzers moeten (laten) slijpen. Er zijn in de loop der jaren een aantal modellen van slijpblokken gemaakt. De vorm daarvan was niet universeel, omdat vaak de plaatselijke timmerman het slijpblok maakte. Toch zijn er ruwweg drie hoofdmodellen te onderscheiden.

Het eerste is een slijpblok, waarbij de ijzers van de voetstapel losgemaakt moeten worden. De ronde uitsparingen in het blok dienen om het aangesmede of geklonken boutje of het aan het uiteinde gesmede moertje van het glij-ijzer te plaatsen. Op de foto is een groot en een klein model te zien.

Hiermee kan maar één glij-ijzer tegelijk geslepen worden. Men plaatste het glij-ijzer van de linkschaats met de hals naar rechts en vanzelfsprekend het glij-ijzer van de rechterschaats naar links. De glij-ijzers worden tussen de twee delen vastgeklemd door de vleugelmoeren aan te draaien. Bij het kleine blok loopt het ondervlak van het blok, parallel met het vlak waartussen het glij-ijzer

geklemd wordt, gemeten vanaf de voorzijde is de hoek 90 graden. Bij het grote slijpblok is deze hoek echter 92 graden. Dit werd gedaan om de schaatsen iets schuin te slijpen. Om hetzelfde te bereiken bij een blok waar het ondervlak parallel loopt met het klemvlak, werd heel simpel een latje onder de slijptafel (leunspaan) gelegd. De hoek kon vergroot worden door het latje naar voren te schuiven. Het omleggen van de glij-ijzers in het blok zorgt er voor, dat de hoge kant van het ijzer, de binnenkant van de linker respectievelijk rechterschaats wordt. Het slijpblok met glij-ijzer werd dan langs de slijpsteen gehaald om de schaats te scherpen.

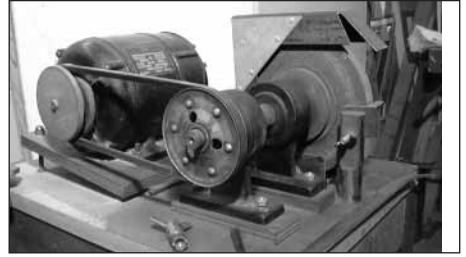
Bij het tweede model ging één schaats in zijn geheel in het slijpblok. Helaas kan ik van zo'n blok geen afbeelding vinden, sterker nog ik heb er nog nooit één gezien. Misschien dat u ons een afbeelding kunt helpen?

Tenslotte, maar dat was meer een uitbreiding van het tweede model, kwam er een slijpblok waar twee schaatsen tegelijk in geslepen konden worden. Bij deze twee laatste modellen werd een slijpsteen over de vastgezette schaatsen gehaald. (Beide

aanwezig in het Schaatsmuseum Hindeloopen).

Ik denk dat met het laatste model, waar twee schaatsen tegelijk ingespannen kunnen worden, het slijpbokje bedoeld wordt. Dit slijpbokje is naar mijn weten voor het eerst in de publiciteit gebracht door Jan Bolt, de eerste conditietrainer van de KNSB. Bolt liet eind jaren twintig in de krant een tekening plaatsen met een beschrijving hoe men het bokje kon maken. Later in december 1964 publiceerde het weekblad "Na Vijven" ook een beschrijving plus tekening onder de naam "schaatsenslijpparaat".

Mijn vader die eind jaren twintig een paar Noorse schaatsen kocht, merk Fa. Hagen & Co., stuitte al snel op het probleem 'hoe de schaatsen geslepen dienden te worden'. Hij was van beroep timmerman en kon goed zijn gereedschappen slijpen. Aan de hand van de tekening van de heer Bolt was een slijpbok snel gemaakt. Deze bok werd meerdere malen verbeterd en is nog steeds in mijn bezit. Al gauw sleep hij niet alleen zijn eigen schaatsen, maar ook die van zijn schaatsvrienden. Het duurde dan ook niet lang of hij stond in de omgeving bekend, als de specialist voor het slijpen van Noorse schaatsen. Maar niet alleen Noorse schaatsen werden er in huize van de Peppel geslepen, ook Friese schaatsen, schoonrijders,

kunstschaatsen, met alle modellen kon je bij mijn vader terecht. Afgezien van de schaatsen met dunne glij-ijzers, werden de schaatsen op het zelfgebouwde slijpparaat met een hoog toerental draaiende zeer fijnkorrelige amarilsteen geslepen.

Als de schaatsen geslepen waren, dan moest men nog "triedride" volgens de Friese jongens die in Wageningen studeerden aan de Landbouw Hogeschool. De slijpgroeven moesten nog uit het loopvlak gereden worden. Dat was niet nodig bij schaatsen die door mijn vader geslepen waren, netjes afgebraamd en loopvlak enigszins gepolijst werden de schaatsen afgeleverd. Dat was waarschijnlijk de reden dat mijn vader bekend stond, als een goede schaatsenslijper, maar daar over meer in het tweede deel over 'De schaatsenslijper'.

Bart van de Peppel

NS en schaatsen

Eind jaren zestig en begin jaren zeventig brak er in Nederland een ware schaatsgekte uit. Dit kwam vooral door de aansprekende prestaties van Ard Schenk en Kees Verkerk. Deze periode wordt dan ook nogal eens het Ard en Keessie tijdperk genoemd.

In zekere zin kwam daar in 1973 een einde aan toen het professionele circuit van start ging en we naast amateur kampioenschappen ook professionele kampioenschappen kregen. De afloop mag als bekend worden verondersteld. De professionele organisatie

was slechts een kort leven beschoren, maar de amateurs kregen het in ieder geval financieel nadien beter. Hoezeer de schaatsgekte leefde bleek wel uit het feit dat de NS een speciale trein liet rijden naar Oslo, hiervan getuigt het trainbord dat in de Vitrine staat afgedrukt. Dit exemplaar is in het bezit van het Nederlands Spoorweg Museum in Utrecht. In het museum konden ze mij niet zeggen wanneer dit trainbord voor het eerst gebruikt is. Zij weten alleen dat het eind jaren zestig, begin jaren zeventig moet zijn geweest. Omdat Oslo destijds vaak als strijd-toneel werd aangewezen blijven er nog wel wat opties over. Het EK werd daar in 1968 gehouden en het WK in 1967, 1970 en 1972. Ik kwam bij het Nederlands Spoorweg Museum terecht omdat ik bij een speldjesverzamelaar een viertal speldjes te zien kreeg die ik nog niet eerder had gezien. U ziet een vergroting van deze speldjes in de Vitrine afgebeeld. In eerste instantie liet deze verzamelaar mij geloven dat de speldjes rond 1963/1964 waren uitgegeven, maar omdat het logo van de NS wat gebruikt werd pas is ingevoerd in 1967 moet het van daarna zijn. Ik hoopte dat men mij in Utrecht kon vertel-

len ter gelegenheid waarvan deze speldjes waren uitgegeven, maar zij moesten mij het antwoord schuldig blijven. Deze speldjes zijn ongetwijfeld slechts in een zeer kleine oplage vervaardigd aangezien ik ze nog nooit eerder tegen ben gekomen. De verzamelaar wenste er ondanks mijn aandringen er geen afstand van te doen, dus ook ik moet het nog steeds met deze afdruk doen. Mijn vermoeden is dat deze speldjes zijn uitgegeven door de NS bij het organiseren van dit soort treinreizen. Blijft natuurlijk nog de vraag welk speldje op welk evenement of plaats betrekking heeft. Eind jaren zestig, begin jaren zeventig vond zowel het EK als het WK bijna altijd in Europa plaats. Naast Oslo waren de kampioenschappen ook vaak in Gotenburg, maar ook in Inzell, Innsbruck, Davos en Lahti werden de ijzers ondergebonden. Misschien zijn er zelfs nog wel meer speldjes geweest? Wie heeft hierover meer informatie en wie heeft dergelijke speldjes in zijn bezit? Reacties graag naar

Matthy van Klaveren

Blondin- en Kennedyschaatsen: een reactie

In plaats van een artikel over het eerste Duitse schaatspatent, wil ik deze keer graag ingaan op en een aanvulling geven op het artikel in Kouwe Drukke 21 van Anrie Broere, die in zijn artikel nog een aantal vragen stelt.

Blondins echte naam was inderdaad Jean François Gravelet. Hij verruilde zijn geboortenaam voor zijn artiestennaam en liet zich bij aankomst te Philadelphia in 1855 registreren als Jean François Blondin. (zie noot 1) Hij was toen 31 jaar. Blondin was

een hoog gedecoreerd man zoals uit bijgaande afbeelding blijkt. In het originele enkelsteunpatent uit 1860 patenteerde hij een techniek waarbij twee metalen

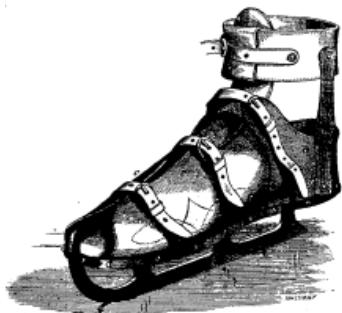
strips (tot onder de knie) aan de zijkant van de schaats geplaatst werden. Deze strips werden met een riempje vastgemaakt aan het onderbeen, met als doelstelling stabilisering en fixatie van enkel en been.

Uit een artikel in *The Scientific American* van 24 november 1860 blijkt dat de maker van de schaatsen met het Blondinpatent de firma C.B. Rogers & Co. is. In een ander artikel wordt een aannemelijke verklaring gegeven van de basis voor dit patent, namelijk de oversteek van de Niagara-watervallen op stelten, waarbij fixatie van het onderbeen nodig was om de stelt gecontroleerd te kunnen bewegen.

Frank Douglas, in 1860 een werknemer van de firma C.B. Rogers & Co., zag kennelijk brood in de enkelsteun op een schaats, waarna J.F. Blondin het supportpatent, in "assignee to" Frank Douglas, ene Spofford en Herrshoff, op een schaats, patenteerde.

En hier begint het echte Blondin verhaal

voetstapel en twee enkelplaten, werd afgebeeld in *The Scientific American* uit 1860.

IMPROVED SKATE AND ANKLE BRACE

In "assignee to" betekent in deze context zoveel als: uitgevonden voor – of mede eigenaar in..., bijvoorbeeld de productie. (zie noot 2) De rol van Spofford en Herrshoff in dit patent is mij ook niet geheel duidelijk, maar vaak waren geldschieters of materiaalleveranciers ook "assignees".

C.B. Rogers & Co., die in 1856 een patent had met een houtbewerkingsmachine, vestigde zich omstreeks 1860 in Norwich, Connecticut. Hij maakte grote industriële machines. In zijn fabriek werden ook de eerste Blondinschaatsen gemaakt, vermoedelijk door Frank Douglas. Onder zijn bezielende leiding werd in 1862 de schaatsfabriek met de naam Douglas Rogers & Co. opgericht, met het merk Douglas Rogers & Co. Norwich Conn.

Een prototype van onze Blondinschaats, een kruischaats die qua model lijkt op de Philadelphia schaats, maar met houten

Deze schaats lijkt al wat op de mooie Blondinschaats met koperen enkelsteunen, maar is hier vermoedelijk nog voorzien van twee ijzeren steunen. Of deze schaats in productie is geweest, weten we niet, omdat tot op heden geen schaats, identiek aan het afgebeelde model, is gevonden.

De Blondin schaatsen die in het bezit zijn van verschillende verzamelaars, zijn gemaakt ca. 1876. Douglas Rogers & Co. stelde in de hal van de Manufacturers and Builders, op de World Fair van 1876, te Philadelphia (zie noot 3) een paar *skates with fine brass anklesupport* ten toon. Ook het model van de gebruikte schaats komt

overeen met de modellen van rond 1875. Na 1890 komen we de naam Douglas Rogers & Co. niet meer tegen. C.B. Rogers Mfg & Co. bestaat dan nog wel en bouwt o.a. grote machines, zoals stoomlocomotieven. De eigenaar is zoon Caleb Rogers. C.B. Rogers zelf is op 65 jarige leeftijd in 1871 overleden.

Een vrij onbekende uitvoering van het Blondinpatent is in het bezit van René Dijkstra en mijzelf.

Het support betreft hier een gebogen staaf, die in de hak van de voetstapel, een messing gietstuk met open buis, wordt gestoken. In deze buis bevindt zich een kleine verende spie die de ingestoken staaf fixeert. Aan het andere eind van de gebogen staaf zit een stukje buis waarin een andere staafje past dat met behulp van een leren band aan het onderbeen kan worden vastgemaakt. Dit staafje zit los en is daardoor enigszins verstelbaar. De vroege uitvoering van deze schaats heeft nog een korte platte krul, zoals op de foto en de latere uitvoering zit op het monitor model. In aansluiting op het monitormodel kwamen de modellen Rocker en de Half Rocker op de markt die weer aansluiten op het mogelijke oer Blondin model, afgebeeld in de Vitrine van Kouwe Druk nr. 21.

Aan de authenticiteit van de afgebeelde schaats, als oer Blondin met beensupport kan in vergelijking met het Blondin patent, worden getwijfeld. Op het originele patent ziet het beensupport, de twee metalen strips, er al mooier uit en is het beenleer op een duurzame en flexibele wijze aan het

ijzer bevestigd en niet door moderne klinknagels. Ook de bevestiging van het beensupport aan de schaats ziet er wat primitief uit en hoort waarschijnlijk niet aan deze schaats. De schaats kan wel van Douglas Rogers & Co. zijn en is dan ook van merktekens voorzien.

Union Hardware en Barney & Berry, toonaangevende schaatsenmakers in deze tijd, hebben het afgebeelde type schaats op de markt gebracht omstreeks 1880, onder de naam Rocker. Ik denk dat een handige jongen geprobeerd heeft een leuke impressie te maken van het Blondin patent 1860 en is *naar* Blondin een betere uitdrukking. Zonder de steunen heb je altijd nog een paar leuke Amerikaanse schaatsen...

Kennedyschaats

Het support of anklebrace ontwerp van A.J. Kennedy hoort primair bij patent nummer 922774 van 24 mei 1909 zijnde een skeeler, in Amerika toen skate genoemd. In de tekst is gesteld dat het anklebracepatent behalve op skeelers ook toepasbaar is op *roller-skates* en *iceskates*, maar is niet omwisselbaar. Pas na de nodige aanpassingen kreeg Kennedy, met het patent van 20 december 1910, de constructie rond voor toepasbaarheid op zowel *roller- als iceskates* en was het resultaat de afgebeelde Kennedyschaats. (zie afbeelding in Vitrine Kouwe Druk nr. 21). Ook hier is niets omwisselbaar, want bij de eindproducten zoals de afgebeelde schaats zit het allemaal vastgemontereerd (geklonken).

De echte omwisselbaarheid komt voor bij de

combinatie ice/rollerskate die *The convertible skate* wordt genoemd. Met deze schaats kon men zowel rolschaatsen als schaatsen op ijs door het toevoegen of demonteren van een soort roller applicatie of een los ijzer. In mijn boek over de Amerikaanse schaatsenmakers, wijd ik een apart hoofdstuk aan *The convertible skate*, omdat het een bijzonder en zeer zeldzaam verzamelstuk is.

Bij verzamelaars uit Nederland en de USA is mij slechts één paar bekend en die zijn in het bezit van Teun Wanink. Bij de enkelsteunen van het Winslow patent van mei 1862 en Barney & Berry patent van april 1878 is ook sprake van convertibiliteit. Deze beide steunen waren los te koop en te gebruiken op diverse modellen (*convertible?*). Beide staan in catalogi afgebeeld. Het aantal enkelsupport patenten is relatief groot, meer dan 50 stuks werden gevonden, maar *uitgevonden* en zonder patent mogelijk een veelvoud hiervan.

Als u had gedacht dat er deze maal geen patent zou komen heeft u het mis. Dit patent sluit mooi aan bij het artikel over Blondin van Broere en beantwoordt weer een vraag van hem over de steltschaats hetgeen een mooie afsluiting van dit artikel

vormt.

Op het patent van de steltschaats uit 1868 is duidelijk te zien dat het idee van Blondin nog actueel was.

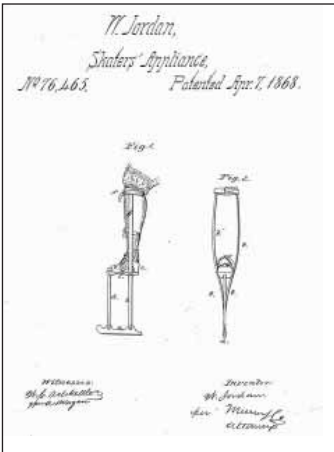
Naast het patent een actiefoto van een steltskater van ca. 1900 met steltschaatsen aan de voeten.

De steltschaats is in diverse uitvoeringen gebruikt in circussen en ijsshow's in de USA. Collega verzamelaar W. Molenveld is in het bezit van een paar dat afkomstig is uit Engeland en dat eigendom geweest is van de nu nog in leven zijnde Trevor Lawrence die als ijsartiest in ijsrevue's heeft gedanst. Naast Lawrence waren Fritz Dietl en Bob Pichette en een dame genaamd Carole Ann, beroemde steltskaters. Mooie en originele oude steltskates zijn echte collector items en in de USA zeer gezocht. Een paar originele steltskates zijn in het bezit van Mrs. Ann Bates van de USA Antique Skate club. (zie noot 4)

Mocht U voor mijn boek ter zake dienende aanvulling of informatie hebben houd ik mij ten eerste aanbevelen.

Ed Braakman

1. Philadelphia census 1855-56.
2. Scholastic dictionary of American English 1962
3. Bron Exhib. List. 1876, Larson USA
4. Antique Skate Club USA, correspondentieadres

Schaatsbibliotheek

Aflevering 1: Boeken over schaatsen

Na dertien afleveringen Het krabbelbaantje met vooral informatie over kinderboeken wordt het hoog tijd voor een nieuwe rubriek. Qua formule verschilt die niet zo heel veel van de vorige. Alleen verbreden we het spectrum. Vanaf heden komen allerhande boeken aan de orde. Deze verzamelaar neemt u mee op zijn toertocht door boekenland. Hier koopt hij een oud boek, ginds ontdekt hij ineens een uitgave waarvan hij het bestaan niet eens wist en op een ander moment tovert hij uit zijn eigen boekenkast een werkje dat best onder ogen van collega-collectioneurs mag worden gebracht. We gaan het hebben over boeken uit de schaatsbibliotheek. In de meest brede zin van het woord.

Schaatsbibliotheek

De titel van deze rubriek is niet nieuw. Ooit schreef ik in de 'Schaatskroniek' – de toenmalige naam van het KNSB-bondsblad – onder dezelfde kop over nieuwe boeken. Diverse reacties uit die tijd heugen me nog en met sommige briefschrijvers onderhoud ik contact tot op de dag van vandaag. De naam 'Schaatsbibliotheek' is nóg een keer gebruikt. Als je de catalogus van de Koninklijke Bibliotheek erop naslaat, ontwaar je zelfs een heuse boektitel met die naam van de hand van ene Hedman Bijlsma. Dat is natuurlijk teveel eer! Omdat me in die jaren steeds weer werd gevraagd, of ik ook een boekenlijst van mijn verzameling had die goede diensten kon bewijzen voor beginnende verzamelaars, prutste ik in korte tijd iets in elkaar. Een aantal lijsten werd gebundeld, ik schreef een cursiefje ('Vroege boeken met een verhaal' – voorloper van deze rubriek dus!), lardeerde het geheel met allerlei kopieën van artikelen over mijn verzameling, mijn schrijfwoede en mijn persoontje en ziedaar: één pakje

papier met de titel 'Schaatsbibliotheek' en een heuse ondertitel 'De verzameling boeken over ijs- en winterpret, de schaats, het schaatsenrijden en de schaatssport'. Dit werkstuk werd afgerond op 8 maart 1990. Op dat moment bevatte de collectie 1767 titels.

Een kaftje en een stuk plastic gaven aan die boekenlijst – meer was het eigenlijk niet –

iets meer uitstraling.

Zo kon ik eindelijk diverse lieden die me om informatie hadden gevraagd met een stukje huisvlijt bedienen. Hoe ze op het spoor zijn gekomen, weet ik niet, maar op enig moment kreeg ik van de mensen van de KB in Den Haag het verzoek of ze ook zo'n "uitgave" mochten hebben. Sindsdien prijkt dit epistel in de officiële KB-catalogus. Een aardige geste hoewel het zeker niet als zodanig was bedoeld. Gevolg van dit alles is echter dat ik van tijd tot tijd nieuwe verzoeken krijg. In de eerste plaats zijn er mensen die mij schrijven of mailen dat ze dolgraag mijn publicatie '*Schaatsbibliotheek*' aan hun verzameling willen toevoegen. Er helpt geen ontkennen aan: de KB-catalogus bevat die titel en dus bestaat die uitgave. Inmiddels moet ik echter nul op het rekest geven. Kort voor de verhuizing kwam nog een dubbel exemplaar te voorschijn en heb ik nog iemand blij gemaakt, maar het antwoord luidt nu: uitverkocht.

Bij een ander type vraag sta ik altijd met de mond vol tanden. Er zijn lieden die vragen doodgemoedereerd of ze mijn aanvullingslijsten (na lijst nr. IX d.d. 8 maart 1990) toegestuurd kunnen krijgen. Of er zijn brave borsten die me doodleuk vragen of ik hen 'even' kan helpen aan een lijstje van mijn boekencollectie. Beste mensen: nog eenmaal. Ik heb na die beroemde achtste maart geen lijstjes meer gemaakt. Noch aanvullingen, noch een totaal nieuwe versie van de verzameling. Het aantal boeken in mijn schaatsboekenkasten is veel meer dan verdubbeld. Ik zou het graag willen

maar ik zie tussen alle andere schaatsverplichtingen (schrijven, fotograferen, verzamelen, lezingen houden en ga zo maar door) geen kans al die titels op te slaan in een computergeheugen. “Wacht maar tot ik VUT’er ben”, riep ik eertijds nog wel eens. Nu weet ik beter.

Schenkels

“Toeval bestaat niet”, zei mijn hooggewaardeerde grootvader dikwijls. ‘Pake’ had natuurlijk gelijk. Toen we als eindredacteurs meer dan een jaar geleden zaten te filosoferen over de inhoud van het jubileumboek van de Koninklijke IJsvereniging Thialf in Heerenveen, was de gedachte meteen al dat we het boek wilden beginnen met een hoofdstuk over de oorsprong van het schaatsenrijden. In een later stadium kwam een van de aangezochte auteurs Marnix

Koolhaas met het prachtige idee een mythe te schrijven over de schenkels van de eerste schaatsende visser. Zo’n hoofdstuk moet

natuurlijk worden geïllustreerd. Als suggestie gaf Marnix mee dat de bekendste tekening van de ‘oerschaatser’ vanzelfsprekend niet mocht ontbreken. “Je komt die tekening in allerlei publicaties tegen, dus die is zo te vinden.” Ik wist precies wat hij bedoelde. Een kopietje was snel gemaakt.

Ongeveer in diezelfde tijd vond ik in een antiquariaat in het Oostenrijkse Baden een verrassende titel. Al dikwijls was me opgevallen dat als er ergens iets werd geschreven over ‘benen schaatsen’ vaak de een antropologische publicatie uit Wenen ter sprake werd gebracht. En daar was-ie dan: ‘Knochenschlittschuh, Knochenkufe, Knochenkeitel’. Ene Otto Herman uit Boedapest schreef ‘Ein Beitrag zur näheren Kenntnis der prähistorischen Langknochenfunde’. Gepubliceerd door de

Anthropologischen Gesellschaft in Wenen in 1902.

Met binnenin een verrassing: de tekening die Marnix ook bedoelde. Sinds het onderschrift 'Auf Knochenschlittschuhen laufender ungarischer Junge' weet ik dus dat het om een Hongaarse jongen gaat. 'Misschien waren wij hier in het midden van het Europese continent wel de laatsten die zich met deze allerprimitiefste – misschien moet ik wel zeggen: paradijselijke – manier om te schaatsenrijden amuseerden', zo schreef Herman in zijn wetenschappelijke voordracht. 'Toeval bestaat niet'. Thialf, Marnix Koolhaas, de oerschaatser en de Hongaarse jongen horen voor mij vanaf heden bij elkaar.

Liduina

In het pas verschenen jubileumboek 'Koning Thialf' voert Marnix Koolhaas in het boeiende hoofdstuk 'Van schaats tot schaatsvereniging' ook weer eens de heilige Liduina ten tonele. Hij wijst erop dat de beroemde prent van de val van deze Schiedamse maagd een voorbeeld is 'dat bewijst hoezeer het ijsvermaak tot de cultuur van allewinterdag is gaan behoren'. Liduina werd binnen een eeuw na haar dood de eerste echte ijsheilige van dit schaatsland 'zonder dat ze wellicht ooit een schaats of schenkel onder de voet heeft gehad'. Marnix beroept zich daarbij op het feit dat de tekst bij die prent alleen rept van een met schoenen op het ijs lopend meisje.

Of Liduina ooit heeft geschaatst, zullen we

wel nooit aan de weet komen. Maar ook hier een aardige coincidentie. Bij het in gereedheid brengen van de spullen voor de aanstaande verhuizing valt achter een stapel boeken plotsklaps een klein grijs boekje vandaan. Het heet: 'Leven van de Gelukzalige Liduina Maagd Toonbeeld der zieken en der gebrekkigen'. Geschreven door 'den Eerwaarden Heer Coudurier', aalmoezenier van de Normaalschool van Aix. Het is voorzien van een goedkeuring door de

Bisschop van Belley de dato 14 april 1862. Bisschop Petrus Hendricus verklaart 'dat dit werk is geput uit de echtste bronnen, dat het, zeer stichtend en belangwekkend zijnde, eene zeer nuttige lectuur zal verschaffen'. En wat staat er zoal in dit stichtelijke werkje? 'Een ijsvermaak nu, in geheel Nederland zeer in den smaak, is het schaatsenrijden. Mannen, vrouwen, kinderen,

“Gevaarlijke” ijsscènes op Engelse potdeksels en Nederlands bordjes uit de 19de eeuw

In Staffordshire in Engeland zijn in de tweede helft van de 19de eeuw zogenaamde “pot lids” gemaakt. Deze zijn gebruikt om er voorraadpotten mee af te sluiten. De doorsnee ervan varieert van 5 tot 20 cm. Deze potdeksels zijn vaak fraai bedrukt volgens ontwerpen van bekende kunstenaars en daarom ging men ze al gauw verzamelen. De voorstellingen zijn gedrukt op de eenmaal gebakken scherf die daarna opnieuw geglazuurd en gebakken is.

In 1851 zijn deze potdeksels op de Wereldtentoonstelling te Londen geëxposeerd. Eén van de bezoekers van deze tentoonstelling was Petrus Regout, die in 1836 in Maastricht begonnen was met de productie van aardewerk. Hij wilde zich op de hoogte te stellen van de producten van de concurrent en zo mogelijk nieuwe ideeën op doen. Blijkbaar vielen de afbeeldingen op de potdeksels bij Regout in de smaak, want hij besloot deze ook te gebruiken voor afbeeldingen op door hem gemaakte bord-

jes. De voorstellingen op zijn bordjes zijn identiek aan die op de Engelse potdeksels doordat de hiervoor benodigde gegraveerde koperen platen gekocht werden van dezelfde Engelse graveurs. Maar een eventuele Engelse tekst op de prenten is natuurlijk wel vervangen door een Nederlandse. Dit wordt op een leuke manier gedemonstreerd door een potdeksel met een ijsscène met op een bord “Dangerous.” Regout gebruikte dezelfde voorstelling, maar nu staat op het bordje “Gevaar!!” Deze afbeelding die we tegenkwamen in een nummer van Antiek van 1975 vormde de aanleiding voor deze korte bijdrage.

Minne ledes Nieuwhof

Lit.: C.A.Burgers. Polychrome voorstellingen van Staffordshire “pot lids” op Maastrichtse borden. Antiek 10 (1975) 512-532

Boek en zopie

Hoekstra een begrip in Warga sinds 1826 - samengesteld uit de collectie van en door J. Hotsma

Jitse Hotsma uit Wergea bundelt in deze uitgave de overal verspreid liggende informatie over het schaatsenmakersgeslacht Hoekstra tot een alleraardigste uitgave. Hotsma vergelijkt in zijn inleidend schrijven Warga als centrum van de schaatsfabricage met Detroit als centrum van de auto-industrie. Hoekstra versus Ford dus! Hotsma beschrijft in zijn boekwerkje de schaatsmodellen die door Hoekstra zijn gemaakt en ook de diverse schaatsenmakers komen uitgebreid aan de orde. Tal van kleurenillustraties - foto's van Ed Braakman - maken 'het verzamelde werk' van Hotsma tot een welkome aanvulling voor de boekenplank. De prijs bedraagt €10,- plus € 1,- portokosten. Een telefoontje naar Jitse (058 2551347) is voldoende.

Over één nacht ijs een schaatsalfabet - Max Dohle

Piet Bergström gebruikte in 1971 het alfabet als basis voor zijn boek 'ABC voor de schaatsport'. Van de hand van Max Dohle, bekend van o.a. de bundel 'Op glad ijs', verscheen onlangs een eigentijdse versie van het schaatsalfabet. In een zeer prettige schrijfstijl leidt schaatskenner Dohle de lezer op speelse wijze door de begrippenwereld van de schaatsport, die begint bij 'aanbinden' en eindigt bij 'zwicken'. Ieder hoofdstuk is voorzien van een afbeelding van een kinderboek, zo komen we bij de

letter A Miep Diekman's 'Annejet wint de laatste ronde' tegen. Het nieuwe schaatsalfabet is een combinatie van historie, anekdotes en vele wetenswaardigheden. Een aanrader voor de ware liefhebber! U kunt deze uitgave van Prometheus bestellen voor € 10,- (ISBN 90-446-0514-3)

Drie slechte schaatsers – Tim Krabbé

'Die ridders in dat treintje, dat was schaatzen. Wouter kon er niets van, Elleke kon het nu een beetje, hij reed tochtjes – maar als je dat treintje zag, dan waren wij met z'n drieën Drie slechte schaatsers'. Tim Krabbé, bekend van romans als 'De renner' en 'Het gouden ei', vertelt in deze zesenvoertig pagina's tellende bundel het ontroerende verhaal van de liefde tussen Elleke en Pieter, dit in het zo sfeervolle decor van een ouderwetse Hollandse winter. Heel herkenbaar vond ik Krabbé's beschrijving van het verblijf van Pieter, de centrale persoon in de Drie slechte schaatsers, in het Israëliëse Tel Aviv ten tijde van de Elfstedentocht. *'Hij kocht Nederlandse kranten om de greep van de vorst op het land te volgen.'*

Drie slechte schaatsers (ISBN 90-446-0517-8) is van een harde cover voorzien en is uitgegeven door Prometheus en kost in de boekhandel € 7,50.

Schaatsen

In november verscheen de zevende jaargang van het magazine Schaatsen. Zoals gewoonlijk komt u veel productinformatie

tegen in dit jaarboek, maar ook historische verhalen zoals 'Het credo van Pim Mulier, bobo der bobo's'. Daarnaast veel informatie over het langebaanschaatsen. Voor deze uitgave van de Branding Media groep betaalt u in de boekhandel € 5,95.

**Over onbegaanbaar ijs TRANSBAIKAL
2003 schaatsend over de parel van
Siberië – Transbaikal 2003**

In maart 2003 maakten een vijftal avonturiers een trektocht over het 636 km lange, ten noorden van Mongolië liggende, Baikalmeer. Meest belangrijke reisdoel van het expeditieteam, waaronder oud-top-schaatser Arie Loef, was het onder de aandacht brengen van het door milieuvervuiling bedreigde ecosysteem van het Siberische meer. Van de negentien dagen durende expeditie werd een prachtig reisdocument gemaakt, een verrassende en zeer informatieve uitgave voorzien van prachtige kleurenfoto's. Als extra ontvangt u bij 'Over onbegaanbaar ijs' een DVD met korte filmimpressies. U bestelt het boek voor de prijs van € 22,50 bij Drukkerij Gianotten in Tilburg.

**Schaatsseizoenen 2003-2004 – Hedman
Bijlsma, Nol Terwindt e.a.**

Inmiddels de 32e uitgave van het statistisch jaarboek, een bijna unieke reeks in schaatsland. Schaatsseizoenen is vooral een terugblik op het vorig schaatsseizoen. De rubriek Paspoort geeft u een overzicht van de belangrijkste schaatsers die deze winter internationaal actief zijn. Historische items

zoals de Nederlandse ranglijsten van het jaar 1904 en het verhaal over schaatsenmaker Nooitgedagt zorgen voor een boeiende mix van veel actuele schaatscijfers met bijzondere schaatshistorie.

Het vele fotowerk en een verzorgde lay-out maken Schaatsseizoenen weer tot de jaarlijkse 'must' voor de liefhebber van het langebaanschaatsen. Na overmaking van € 21,- op Postbanknummer 341405 (Stichting Schaatsseizoenen te Drachten) ontvangt u Schaatsseizoenen per post.

**Jubileumboeken:
Koning Thialf / Jubileumuitgave ter
gelegenheid van het 150-jarig bestaan
van de Koninklijke IJSvereniging Thialf –
redactie Siebe Annema en Hedman
Bijlsma**

Maar liefst 13 auteurs schreven hun bijdrage voor het jubileumboek van de Koninklijke Thialf. Het hoofdstuk 'De schenkel van de schaatsende visser', een origineel verhaal van historicus Marnix Koolhaas over de vinding van schenkels waar je op kunt schaatsen, is de prachtige intro van een boek vol (Friese) schaatshistorie. Naast de geschiedschrijving van de Koninklijke, ingedeeld in duidelijke blokken, worden thema's behandeld als de start en het vegen van de schaatsbaan. Koning Thialf is rijkelijk geïllustreerd en al bladerend kwam ik, als veelvuldig Thialf-bezoeker, vele momenten van herkenning tegen. Koning Thialf, voorzien van het ISBN-nummer 90 330 1277 4, is een uitgave van de Friese Pers Boekery en kost € 19,50

100 Jaar IJclub Hou Streek De Hoef – H. Rademaker

Met als bron de notulen en jaarverslagen van de honderdjarige Zuid-Hollandse ijsclub beschreef H. Rademaker de historie van Hou Streek. Jammer is de keuze die de auteur heeft gemaakt om geen verhalen en belevenissen van (oud-)leden op te nemen, juist deze vertellingen 'uit de oude doos' geven een jubileumboek vaak zijn extra waarde. U kunt het tweeëndertig pagina's tellende boekje, opgemaakt met vele ijskristallen, bestellen bij Adri Rijnbeek, tel. 0297 593377. Ik diende € 4,67 over te maken.

1929-2004 IJclub "Eensgezindheid" – E. van Wijk en G. Verheij

De beide auteurs hebben in de jubileumuitgave van IJclub Eensgezindheid uit Nederhemert, 'sinds 1929', in zeer beknopte vorm de geschiedenis van de Gelderse club beschreven, de uitgave wordt verluchtigd met enkele historische foto's. Ik bestelde het boekje (inclusief een blauwgekleurde ijskrabber) bij de secretaris van Eensgezindheid dhr. M. Groeneveld, tel. 0418 552889. Naar zeggen ontving ik echter één der laatste exemplaren.

1879 IJclub 'Eendracht maakt macht' 2004

Van het jubileumboekje van de 'Koninklijke' ijsvereniging uit Ouderkerk aan den IJssel had ik persoonlijk iets meer verwacht. Naast enkele historische foto's -waaronder die van een unieke ringrijderij voor auto's in

1963- zijn in het boekwerkje slechts de verslagen van de oprichtingsvergadering in 1879 en de uitreiking van het ijsclubvaandel in 1905 opgenomen.

U kunt deze Krimpenerwaardse uitgave bestellen bij dhr. G.A. Kool te Ouderkerk aan den IJssel (0180 681711). Het boekje is gratis, u betaalt € 1,17 aan portokosten.

125 Jaar IJclub Stolwijk – M. van den Hengel en W. Kroone

De IJclub Stolwijk, bekend van de Stolwijkse Lansingtocht en de Negendorpentocht, bestond op 12 november 125 jaar. Ter gelegenheid van dit unieke jubileum publiceerde deze Krimpenerwaardse vereniging een jubileumuitgave, die in Stolwijk huis aan huis werd bezorgd.

In het in gekopieerde vorm uitgegeven boekje is een beknopte historische beschrijving opgenomen van de IJclub. U kunt de uitgave bestellen bij de Stolwijkse secretaris 0182 341541.

Eeuw(ig) ijs! Nut & Vermaak Leimuiden – Henk van Bostelen, Ton van Wittmarschen, Wim Jongkind

De ijsclub van stayer Bob de Jong vierde op 14 december het eeuwfeest. Het jubileumboek dat op die dag verscheen is een hon-

derdjarige waardig. Eeuw(ig) ijs geeft een historisch overzicht van de Zuid-Hollandse ijsclub Nut & Vermaak. Deze geschiedschrijving wordt aangevuld met talrijke anekdotes, historische overzichten en veel fotomateriaal.

U kunt Eeuw(ig) ijs bestellen bij Ton van Wittmarschen, tel. 0172 509518. U betaalt inclusief verzendkosten € 17,50.

Tom Streng

Broeresloot

Deze Broeresloot loopt op de grens van de gemeenten Wymbritseradeel en Sneek (Snits).

luit een Elfstedentocht.
Sybolt Woudenberg

Als deze sloot bevroest komt er naar ver-

De precieze lokatie:

Broeresloot, water, prov. Friesland, kw. Westergoo, griet. Wymbritseradeel, 1/2 u. Z. van Sneek, tussen de Witte Brekken en de Oppenhuistervaart

Herinneringen aan mijn eerste schaatsjaren: een aanvulling

De IJsclub Berlikum (Fr.) exploiteert als de winter invalt een ijsbaan in het Moddergat, een laag gelegen terrein achter ons dorp. Het ledengeld werd elk jaar trouw geïnd door Anne Bontekoe. Toen zij dit 25 jaar gedaan had werd zij benoemd tot ere-lid en werd haar deze oorkonde, die door een misverstand in de vorige Kouwe Drukke niet was afgebeeld, uitgereikt. Dit verzuim wordt hierbij goed gemaakt. De vraag die

bij mij bovenkomt is of ook bij andere ijsclubs dergelijke onderscheidingen zijn uitgereikt. Vaak krijgt het eenvoudige werk door de naamlozen aan de basis niet die waardering en erkenning die het verdient en zijn het de prominenten die met de eer gaan strijken.

Minne Iedes Nieuwhof

Kouwe Drukke

Kouwe Drukke is een uitgave van de Stichting "De Poolster", verzamelkring van schaatsen en winterse objecten, en verschijnt driemaal per jaar.

Abonnement € 20 per jaar, inclusief verzendkosten en de kosten van de jaarlijkse bijeenkomsten.

Misdrukken, bezorgfouten of iets dergelijks a.u.b zo snel mogelijk doorbellen naar:

Anrie Broere, tel. 0316 223081

Redactie-adres

Anrie Broere
Schaepmanstraat 5
6941 CD DIDAM
acbriere@hetnet.nl

Redactieleden

Anrie Broere (hoofdredacteur)	tel. 0316 223081	e-mail: acbriere@hetnet.nl
Tom Streng (coördinator, redacteur)	tel. 0348 563100	e-mail: tom.streng@planet.nl
Minne Nieuwhof (redacteur)	tel. 0318 420327	e-mail: M.Nieuwhof@hetnet.nl
Marianne van Zijljen (redacteur, beeldredactie en contactpersoon drukkerij)	tel. 075 6843017	e-mail: m.vanzijljen@freeler.nl

Opmaak en druk

Drukkerij De Gans, Amersfoort

Leden bestuur Stichting "De Poolster"

Huub Snoep (voorzitter)	tel. 023 5613848	e-mail: sndoos@xs4all.nl
Robert Koorneef (secretaris)	tel. 0513 622436	e-mail: robert_koorneef@yahoo.com
Edith Wassenaar (penningmeester)	tel. 035 6024811	e-mail: t.wassenaar@hetnet.nl
Matthy van Klaveren (commissies)	tel. 0251 241492	e-mail: Matthy.Klaveren@wanadoo.nl
Anrie Broere (lid, contactpersoon KD)	tel. 0316 223081	e-mail: acbriere@hetnet.nl

Ledenadministratie

Edith Wassenaar, Wiardi Beckmanstraat 36, 3762 HA Soest, Tel. 035 6024811

Abonnement

Verzamelaars of geïnteresseerden die zich willen aansluiten worden verzocht € 20 over te maken op gironummer 2727396 t.n.v.

E. Wassenaar-Lammers
Wiardi Beckmanstraat 36
3762 HA Soest

Met vermelding van achternaam abonnee en abonnementsgeld 2004/2005

Kopij

Voor Kouwe Drukke nummer 23 – april 2005 moet de kopij **uiterlijk vrijdag 25 februari 2004** binnen zijn op bovengenoemd redactieadres. Handgeschreven, getypt (platte tekst, dus geen opmaak), maar bij voorkeur op diskette of per e-mail. Kleine berichtjes kunnen ook worden doorgebeld, maar a.u.b. niet op het allerlaatste moment.

De artikelen in Kouwe Drukke mogen zonder schriftelijke toestemming van de auteurs niet worden gebruikt voor andere publicaties.

